

Measuring the Anxiety Level in the Post-Pandemic Normalization Process: The Case of Türkiye

Olkan Budak^{1,a,*}, Nurgül Erdal^{2,b}, Mustafa Filiz^{3,c}

¹Beykent Üniversitesi, Maslak Kampus, İstanbul, Türkiye

²İstanbul Gelişim Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Lojistik Yönetimi

³Artvin Çoruh Üniversitesi, İşletme Yönetimi Fakültesi, Artvin, Türkiye

*Corresponding Author

ARTICLE INFO

Research Article

Received : 09-04-2023

Accepted : 26-12-2023

Keywords:

Anxiety
COVID – 19
State Anxiety
Normalization Process
Trait Anxiety

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic, which emerged suddenly and affected the entire global population, has profoundly impacted our lives with its social, political, economic, and psychological ramifications, leaving irreversible scars. Despite the initiation of the normalization process, the traces of economic, social, and psychological losses persist, causing ongoing anxiety. This research aims to reveal the situational and continuous anxiety states of individuals during the post-COVID-19 normalization process in Turkey. A total of 390 participants aged 18 and above from across Turkey volunteered to participate in the study. The State-Trait Anxiety Inventory was used to collect data. The collected data were analyzed using statistical software commonly employed in the social sciences. The analysis revealed that individuals had an average score of 41.65 on the situational anxiety scale and 44.74 on the continuous anxiety scale. While no significant difference was found in situational anxiety scores between females and males, females were found to have higher continuous anxiety scores than males. The study observed that situational and continuous anxiety did not vary based on the experience of COVID-19, educational level, income status, number of children, or family type. Those indicating psychological distress had higher situational and continuous anxiety scores compared to those without psychological distress. Providing psychological support to individuals during this period may be beneficial in alleviating anxiety.

Türk Akademik Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 6(2): 121-128, 2023

Pandemi Sonrası Normalleşme Sürecinde Kaygı Düzeyinin Ölçülmesi: Türkiye Örneği

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş : 09-04-2023

Kabul : 26-12-2023

Anahtar Kelimeler:

Anksiyete
COVID – 19
Durumluluk Kaygı
Normalleşme Süreci
Sürekli Kaygı

ÖZ

Ani bir şekilde ortaya çıkan ve tüm insanları etkisi altına alan COVID-19 pandemisi, sosyal, siyasal, ekonomik ve psikolojik yansımaları ile yaşamımızı derinden etkilemiş ve geri dönüşü olmayan yaralar bırakmıştır. Normalleşme sürecine girilmesine rağmen yaşanan ekonomik ve sosyal ve psikolojik kayıpların izleri hala devam etmekte ve kaygıya sebep olmaktadır. Bu araştırma, Türkiye’de COVID-19 pandemi sonrası normalleşme sürecinde bireylerin durumluluk ve sürekli kaygı durumlarını ortaya çıkarmak için yapılmıştır. Gönüllülük esasına göre Türkiye geneli 18 yaş üzeri 390 kişi çalışmaya katılmıştır. Verilerin toplanmasında durumluluk ve sürekli kaygı ölçeği anketi, kullanılmıştır. Veriler sosyal bilimlerde kullanılan istatistik paket programları ile analiz edilmiş. Analiz sonucunda bireylerin, durumluluk kaygı ölçeğinin ortalama değerinin 41,65 ve sürekli kaygı ölçeği 44,74 ortalamaya sahip olduğu bulgulanmıştır. Kadın ve erkek arasında durumluluk puanlarında fark bulunmazken, kadınların sürekli kaygı puanlarının erkeklerden yüksek olduğu bulunmuştur. COVID -19 geçirme durumuna, öğrenim düzeyine, gelir durumuna, çocuk sayısına, aile tipine göre durumluluk ve sürekli kaygı durumunun değişmediği görülmüştür. Psikolojik rahatsızlığı olduğunu ifade edenlerin olmayanlara göre daha yüksek durumluluk ve sürekli kaygı puanına sahip oldukları görülmüştür. Bu süreçte kaygıyı azaltmak için bireylere psikolojik destek vermek yararlı olabilir.

^a 110781036@student.beykent.edu.tr

^c mustafa2108@artvin.edu.tr

^b <https://orcid.org/0000-0002-2276-2300>

<https://orcid.org/0000-0002-7445-5361>

^b nerdal@gelisim.edu.tr

^b <https://orcid.org/0000-0002-2961-3906>

Giriş

Çin'in Hubei Wuhan şehrinde tespit edilen COVID-19 virüsü kısa zamanda tüm yerküreye yayılmış ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'de 12 Mart 2020'de pandemi olarak ilan etmiştir (Guo vd., 2020). Yeni COVID-19 virüsü kısa zamanda insanların hayatları ve zihinsel sağlıklarını olumsuz etkilemiş ve acil çözümlenmesi gereken küresel bir halk sağlığı sorunu haline dönüşmüştür. Salgının etkisini azaltmak ve yayılmasını engellemek için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Pandemi sona erdiğinde, sağlık başta olmak üzere ekonomik, sosyal ve kültürel alanda birçok olumsuz sonuçlar bırakırlar (Golightley ve Holloway, 2020). 15 Ocak 2023 tarihi itibarıyla dünyada 671.323.775 onaylanmış vaka, 642.409.943 iyileşen varken, virüs nedeniyle 6.730.373 hasta vefat etmiştir (https://tr.wikipedia.org/wiki/COVID-19_pandemisi). Bu bağlamda, yüksek can kaybına yol açması, hastalanma, hastalığın komplikasyonları, yakınların kaybı, değişen ekonomik denge kaygıyı artırmıştır (Memiş Doğan ve Düzel, 2020).

COVID-19 pandemisi değerlendirilirken genel olarak odak nokta, teşhis, tedavi, enfeksiyon kontrolü, etkili aşı ve tedavide iyileşme olmuştur (Wang vd., 2020). Fakat COVID-19'un psiko-sosyal yönü tam olarak ele alınmamıştır (Ahorsu vd., 2020). Bu süreçte birçok COVID-19 kaynaklı fiziksel rahatsızlık görülmüş, bu hastalık diğer hastalıkları tetiklediği için kişilerde aşırı duyarlılık, hastalık kapma korkusu, ölüm korkusu veya akraba kaybı korkusu oluşmuştur (Pappas vd., 2009). Bireylerin yaşantılarındaki köklü değişimler nedeniyle alıştığı rutinin dışına çıkması, karantina ve izolasyonlar, uzaktan çalışmalar sosyal ilişkileri zayıflatmış ve bireyleri, umutsuzluğa, mutsuzluğa, strese ve kaygıya sokmuştur (Pakpour ve Griffiths, 2020; Sani vd., 2020). Literatürde, insanların duygularını ve psikolojisini anlatan birçok çalışma bulunmaktadır (Tükel, 2020; Sani vd., 2020).

Ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde normalleşme sürecinde, kademeli bir şekilde geçiş sağlanmış ve iş hayatına tekrar başlanmıştır. Bu süreçte çalışanlarda işe uyum sağlama ile ilgili sorunlar yaşanmış ve çeşitli psikolojik yansımalar görülmüştür (Zhang vd., 2020) görülmüştür. Bu dönemde iş güvensizliği ortaya çıkmış, şiddetli korku hissi ve kaygı oluşmuştur (Gasparro vd., 2020). Bu doğrultuda iş yerlerinin korona virüs tedbirlerine uymaması, işin devamına yönelik duyulan güvensizlik, yüksek düzeyde COVID-19 korkusu gibi faktörler kaygının oluşmasına yol açmıştır. Diğer taraftan değişen çalışma koşulları, evden çalışma vb. uygulamalar nedeniyle yaşanan kaygılar nedeniyle iş güvenliği kapsamının tekrar revize edilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca dijital alanlarda yapılan uygulamalarda siber güvenlik kaygıları müşteri – işletme ilişkilerini etkilemiştir (Efe, 2022). Normalleşme döneminde kaygı seviyesini etkileyen önemli konulardan birisi de COVID-19 aşısı olmuştur. Bireyler aşı olup olmama konusunda kararsız kalmışlardır. Aşı karışıklığında, aşının yeni olmasına, yan etkileri ve üretici firmaya güvenmeme gibi faktörler etkili olmuştur (Yılmaz vd., 2021).

Toplumun her alanını etkileyen pandeminin incelenmesi ve bu durumun değerlendirilmesi için çok önemlidir. Bu çalışma COVID-19 normalleşme döneminde Türkiye'de yaşayan bireylerin çeşitli değişkenlere göre durağan ve sürekli kaygılarını ortaya çıkarmak için yapılmıştır.

Literatür

Durumluk ve Sürekli Kaygı

Kaygı, çeşitli etkenlerden kaynaklanan tehlike durumunda yâda tehlikeyi algıladığında kurtulmak için geliştirilen uyum sağlayıcı ve çok yönlü bir duygudur. Yani bireyin içinde bulunduğu durumdan rahatsızlık hissetmesidir (Gökbulut ve Şahin, 2022). Kaygı bozuklukları çeşitli zihinsel bozukluklardır ve gelecekteki olaylar için endişe ve korku duymadır. Kaygı da kalp atış hızı artar titreme oluşabilir. Kaygı belirtileri ise kaygıya neyin sebep olduğu ile ilişkilidir (<https://www.eduolog.com/durumluk-ve-surekli-kaygi-olcegi>). Spielberger (1972) ise kaygının, bireylerin yaşamlarında herhangi bir stres yaratacak etki oluştuğunda bireylerde meydana gelen üzüntü, algılama ve gerginlik duygularının oluşmasını ve dışarıdan da fark edilebileceğini belirtmektedir.

Tehlikeli durumların yarattığı geçici durumda meydana gelen kaygıya “*durumluk kaygı*”; bireyin içinden oluşan, kendine ait değerlerin tehdit edildiğine inanan ve içinde bulunduğu halleri stresli olarak algıladığında “*sürekli kaygı*” oluşur (Öner ve Le Comte, 1985). Durumluk ve sürekli kaygı ilk kez Cattell ve Scheier'in (1961) de yaptığı çalışmada ortaya çıkmış ve Spielberger ve arkadaşları (1964) çalışmaları sonucunda iki faktörlü kuram haline dönüşmüştür (Ayaz vd., 2017). Durumluk kaygı, kişilerin içinde bulunduğu stresli durumlar nedeniyle hissettiği belli bir süre devam eden korku ve gerilim ve huzursuzluk duygularının göstergesidir. Sürekli kaygı, belirli bir durum veya zamana göre ortaya çıkmaz ve devamlı kaygı durumudur.

COVID-19 Normalleşme Dönemi ve Kaygı

COVID-19 pandemisi normalleşme döneminde, toplumun sağlığını korumak, kamu düzenini gerçekleştirmek, riskleri ortadan kaldırmak ve virüsün yayılımını önlemek için temizlik, maske ve mesafe kurallarına ek olarak çeşitli önlemler alınmıştır. Sıkı önlemler, karantinalar, evde kapanmalar sonrasında 14 Nisan 2021-17 Mayıs 2021 tarihleri arasında uygulanan kısmi ve tam kapanma dönemleri başlamış ve 17 Mayıs 2021 tarihinden itibaren “*kademeli normalleşme*” dönemine geçilmiştir (<https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-kademeli-normallesme-tedbirleri-genelgesi-gonderildi>). 8 Nisan 2022 tarihli Resmi gazete ile 30/6/2021 tarihli ve 31527 sayılı resmi gazetede yayımlanan “*COVID-19 Kapsamında Kamu Kurum ve Kuruluşlarda Normalleşme ve Alınacak Tedbirler*” yürürlükten kaldırılmıştır. Salgın ile mücadele için Sağlık bakanlığı ve COVID-19 bilim kurulunun önlemlerine uyulması istenmiştir (Resmi Gazete, 2022).

Küreselleşme ile birlikte internetin yaygın kullanımı dünya üzerinde yaşanan salgını ve salgının olumsuz etkilerini gözler önüne sermiştir. Pandemi döneminde alışılmadık beklenmeyen etkilerle karşı karşıya kalan, sosyal medyadaki haberlerden etkilenen bireylerin kaygıları iyice artmıştır (Erden ve Sarı, 2022). Ayrıca pandemi ile ilgili çok bilgi veya yanlış haberlerin kaygı yarattığı ifade edilmektedir (Grant vd., 2020). Bireylerde ölüm riski ile birlikte psikolojik baskı da görülmüştür (Duan ve Zhu, 2020). Pandemi sonucunda tüm insanlarda çok çeşitli psikolojik durumlar ortaya çıkmıştır. Bu

psikolojik etkilerin en belirginini ise korkudur (Pakpour ve Griffiths, 2020). Pandemi başlangıcından itibaren yüksek sayıdaki mortalite, morbilite ve çok abartılı haberler ile bireylerde kaygı artması sonucu önemli derecede psikolojik bozukluklar oluşmuştur (Lai vd., 2020).

COVID-19 döneminde oluşan psikolojik belirtiler kayıtsızlıktan aşırı korkuya kadar devam eden bir çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu belirtiler çoğunlukla kısa süreli oluşmamakta, şiddetli ve kalıcı ruhsal bozukluklara da sebebiyet verebilmektedir. En çok görülenler ise psikolojik travmalar, duygusal deformiteler, stres ve kaygıdır (Tükel, 2020). Birçok ülke de salgının kontrolsüz büyümesini engellemek ve vaka sayılarını azaltmak için çeşitli stratejiler uygulamıştır. Hala yeni yöntemler geliştirmeye ve uygulamaya devam edilmektedir. Herhangi bir bulaşıcı hastalık oluştuğunda insanlarda kaygı ile ilişkili semptom düzeylerinin arttığını bilinmektedir (Huang ve Zhao, 2020).

Literatürde, sağlıkçılarla yapılan araştırmalarda, sağlıkçıların depresyon, anksiyete, uykusuzluk ve fiziksel deformitelere maruz kaldıkları görülmüştür (Huang vd., 2020; Huang ve Zhao, 2020; Lai vd., 2020). Pandemi döneminde gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası bir çok bilimsel çalışmada bireylerde korku ve kaygının oluştuğu bilinmektedir (Memiş Doğan ve Düzel, 2020; Öz ceviz vd., 2020). COVID-19'un neden olduğu kaygı ile ilgili çok araştırma yapılmıştır. Üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmalar (Öz ceviz vd., 2020; Durgun vd., 2021). Sporcular ile yapılan çalışmalar (Ağduman, 2021; Aslan vd., 2021). Sağlıkçılar ile yapılan çalışmalar (Sakaoğlu vd., 2020; Oruç vd., 2021). Çeşitli meslek grupları ile yapılan çalışmalar (Göksu ve Kumcağız, 2020; Çölgeçen ve Çölgeçen, 2020) olduğu görülmüştür.

Yöntem

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmada gönüllü olarak katılım sağlamış 18 yaş üstü 390 kişi, örneklemi oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'nın 1,000,000-100,000,000 arasındaki evreni 384 örneklemi, %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile temsil ettiğine dair ölçütleri dikkate alınmıştır. Buna göre 390 kişilik örneklemin çalışma için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada, bireysel bilgi formu ile durumluluk ve sürekli kaygı ölçeği kullanılmıştır.

Bireysel bilgi formu: Bu bölümde toplamda 19 adet soru sorulmuş ve sorular araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Katılımcıların yaş, cinsiyet gibi kişisel özellikleri, gelir, meslek gibi sosyal faktörler, COVID-19 geçirme, COVID-19 testi yapma gibi salgınla ilgili ifadeler yer almaktadır.

Durumluluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği: Spielberger vd., (1970) yılında geliştirilmiştir. Ölçeklerde toplamda 40 adet madde bulunmaktadır. 20 adet durumluluk kaygısı, 20 adet ise sürekli kaygı düzeyi ile ilgilidir. Durumluluk Kaygı Ölçeğinde (1-2-3-4) ifadeleri bulunur ve bunlar, hiç, biraz, çok ve tamamıyla maddelerini karşılar. Sürekli Kaygı Ölçeğindeki ise (1-2-3-4) ifadeleri bulunur ve bunlar, hemen hiçbir zaman, bazen, çok zaman ve hemen her zaman ifadelerine karşılık gelir. Bunların

değerlendirilmesi 20-80 puan arasında yapılır. Bu ölçekler Öner ve Le Compte (1983) tarafından Türkçe 'ye uyarlanmıştır. Durumluluk kaygı ölçeği 20 madde ve sürekli kaygı ölçeği de 20 madde olmak üzere toplam 40 maddedir. Bunlar 4'lü Likert tarzında düzenlenmiştir ve her soru için puanlama 1-4 arasında yapılmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veriler 03.01.2023-10.01.2023 tarihleri arasında Türkiye geneli çevrimiçi olarak toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25 paket programında kodlanmıştır. Çalışmada öncelikle verilere yönelik bir dizi inceleme yapılmış olup eksik veri, normalliği bozan veri gibi nedenlerden dolayı 78 adet anket çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ölçeklerinin alt boyutlarına ait ortalama puanlar, ilgili boyutun içerdiği maddelere verilen yanıtların ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Ölçek maddeleri 1, 2, 3, 4, şeklinde ve negatif olanlar ise ters olarak kodlanmıştır. Veriler analiz edilmeden önce verilerin normallik dağılımının incelenmesi için çarpıklık ve basıklık katsayıları dikkate alınmıştır. Elde edilen değerler (-0,785 ile 0,217) uygun arasında değiştiği ve bu değerleri ölçek verilerinin normal dağılım gösterdiğini göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Bundan dolayı parametrik testlerden t testi ve Anova testi uygulanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın amaç ve veri toplama araçları belirlendikten sonra, çalışmanın etik uygunluğu için Artvin Çoruh Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna başvuruda bulunmuştur. Kuruldan 30.12.2022 tarihli E-75971 sayılı karar ile onay alınmıştır. Anket çevrimiçi uygulanmıştır. Araştırma sürecinde Helsinki Etik Bildirgesine uygun davranılarak araştırmaya katılım sağlayan bireylerden anketi doldurmadan önce rızası alınmıştır.

Bulgular

Çalışmada kullanılan ölçeklere yönelik olarak öncelik güvenilirlik analizi ve tanımlayıcı analizler yapılmıştır.

Çalışmaya katılım sağlayan bireylerin demografik bilgileri Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1'de çalışmaya katılım sağlayan bireylerin, %34,1'i 46-55 yaş grubunda olduğu, %41'inin üniversite mezunu olduğu, %75,6'sının üniversite mezunu olduğu, %70,0'mın gelir düzeyini orta düzeyde tanımladıkları, %38,7'sinin 2 çocuğa sahip olduğu ve %90,8'inin çekirdek aile tipine sahip olduğu bulgulanmıştır.

Çizelge 2'de çalışmaya katılım sağlayan bireylerin Covid-19 ile ilgili verileri ve çeşitli tanımlayıcı bilgiler verilmiştir.

Çizelge 2'ye göre katılımcıların %72,6'sı kronik hastalığı olduğu, %63,1'inin Covid-19 kaynaklı iş düzeninde değişiklik olduğu, %6,2'sinin psikolojik rahatsızlığı olduğu, %60'ının Covid-19 nedeniyle psikolojik değişim yaşadığı, %70,8'inin Covid-19 ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı görülmüştür. Ayrıca %98,5'inin Covid-19 nedeniyle psikolojik tedavi almadığı, %63,1'inin Covid-19 testi yaptığı, %88,5'inin Covid-19 geçirdiği ve %86,9'unun pandemi sürecini ailesiyle geçirdiği görülmüştür.

Çizelge 3'te ölçeklere yönelik elde edilen temel bulgular paylaşılmıştır.

Çizelge 1.Örneklemin Demografik Bulguları
Table 1. Demographic Findings of the Sample

Değişkenler		n	%	Değişkenler		n	%	
Yaş	18-25	69	17,7	Gelir	Kötü	28	7,2	
	26-35	42	10,8		Orta	273	70,0	
	36-45	100	25,6		İyi	89	22,8	
	46-55	133	34,1		Yok	115	29,5	
	55 ve üstü	46	11,8		1	92	23,6	
Eğitim	İlkokul	12	3,1	Çocuk Sayısı	2	151	38,7	
	Ortaokul	91	23,3		3	28	7,2	
	Lise	59	15,1		4 ve üstü	4	1,1	
	Üniversite	160	41,0		Aile Tipi	Çekirdek aile	354	90,8
	Lisansüstü	68	17,4			Büyük aile	36	9,2
Cinsiyet	Kadın	295	75,6					
	Erkek	95	24,4					

Çizelge 2. Katılımcıların Covid-19 ve Çeşitli Sağlık Verileri
Table 2. Covid-19 and Various Health Data of Participants

Değişkenler		n	%	Değişkenler		n	%
Kronik Hastalık	Var	107	27,4	Covid-19 kaynaklı psikolojik tedavi aldınız mı?	Evet	6	1,5
	Yok	283	72,6		Hayır	384	98,5
Pandemi kaynaklı iş düzeni değişti mi?	Evet	246	63,1	Siz veya Yakınıınız Covid-19 testi yaptınız mı?	Evet	246	63,1
	Hayır	144	36,9		Hayır	144	36,9
Psikolojik rahatsızlığınız var mı?	Evet	24	6,2	Covid-19 geçirdiniz mi?	Hayır	45	11,5
	Hayır	366	93,8		Evet	345	88,5
Covid-19 nedeniyle psikolojinizde değişiklik oldu mu?	Evet	234	60,0	Pandemi sürecini ailenizle birlikte mi geçirdiniz?	Evet	339	86,9
	Hayır	156	40,0		Hayır	51	13,1
Covid-19 ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?	Evet	339	29,2				
	Hayır	51	70,8				

Çizelge 3. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere Yönelik Tanımlayıcı Veriler
Table 3. Descriptive Data for the Scales Used in the Study

Ölçekler	Cronbach Alpha a	Soru sayısı	Min.	Maks.	Ort.	S.S
Durumluk Kaygı Ölçeği	0,935	20	20,00	74,00	41,65	11,08
Sürekli Kaygı Ölçeği	0,778	20	28,00	66,00	44,74	6,50
Tüm ölçek	0,930	40	50,00	138,00	86,38	16,330

Çizelge 3'te durumluluk kaygı ölçeğinin güvenilirlik katsayısının 0,935 bulunmuştur ve bu değer $0,80 \leq \alpha < 1,00$ olduğu için yüksek derecede güvenilir olduğu karar verilmiştir. Sürekli kaygı ölçeğinin ise güvenilirlik katsayısının 0,778 olduğu ve bu değer $0,60 \leq r < 0,80$ arasında olduğundan, ölçek oldukça güvenilirdir (Karagöz, 2019).

Çizelge 3'te katılımcıların durumluluk kaygı ölçeğinin ortalama değerinin 41,65 olduğu ve bu değer ölçeğin düşük (20-36), orta (36-41) ve yüksek (41-80) kaygı sınıflandırılmasına göre, katılımcıların yüksek düzeyde kaygıya sahip oldukları söylenebilir. Sürekli kaygı ölçeği 44,74 ortalamaya sahip olduğu ve bu değer yüksek düzeyde sürekli kaygı olduğu söylenebilir.

Çizelge 4'te katılımcıların t testi sonuçları verilmiştir. Buna göre kronik hastalığın varlığına göre ve COVID-19 geçirme durumuna göre durumluluk ve sürekli kaygı durumunun değişmediği görülmüştür ($p > 0,05$).

Katılımcıların psikolojik rahatsızlığını olduğunu ifade edenlerin olmadığını söyleyene göre daha yüksek durumluluk ve sürekli kaygı puanına sahip oldukları görülmüştür (ort:50.48./ 41.10; 48,08/44,51; $p < 0,05$).

Cinsiyete göre durumluluk kaygı ortalamaları arasında fark bulunmazken ($p > 0,05$), sürekli kaygı ortalamalarının ise değiştiği ($p < 0,05$) görülmüştür. Buna göre kadınların

sürekli kaygı ortalama değerlerinin (45,234), erkeklere (42,200) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Medeni duruma göre durumluluk kaygı ortalamaları arasında fark bulunmazken ($p > 0,05$), sürekli kaygı ortalamalarının ise değiştiği ($p < 0,05$) görülmüştür. Buna göre bekârların sürekli kaygı ortalama değerlerinin (45,629), evlilere (44,240) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Katılımcıların Covid-19 testi yapma durumlarına göre durumluluk ve sürekli kaygı durumunun değişmediği görülmüştür ($p > 0,05$). Diğer ifade ile kaygı düzeyi COVID-19 testi yapma durumuna göre değişmemektedir.

Katılımcıların COVID-19 'den dolayı psikolojik halin değişme durumuna göre durumluluk ve sürekli kaygı durumunun anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p < 0,05$). Buna göre psikolojim değişti diyen katılımcıların ortalama durumluluk kaygı düzeylerinin (2,23), değişmedi diyen katılımcılara (1,86) göre, benzer şekilde psikolojim değişti diyen katılımcıların ortalama sürekli kaygı düzeylerinin (2,31), değişmedi diyen katılımcılara (2,13) göre daha yüksek düzeyde oldukları görülmektedir. Diğer ifade ile psikolojim COVID-19 nedeniyle değişti diyen bireylerin durumluluk ve sürekli kaygıyı daha fazla yaşadıkları görülmektedir.

Çizelge 4.T testi Sonuçları

Table 4.T test Results

Ölçekler	Kronik Hastalığınız Var mı?	n	Ort.	ss	t	P
Durumluk Kaygı Ölçeği	Var	107	40,58	11,236	-1,161	,246
	Yok	283	42,05	11,0121		
Sürekli Kaygı Ölçeği	Var	107	44,00	6,190	-1,381	,168
	Yok	283	45,08	6,605		
Ölçekler	Psikolojik bir rahatsızlığınız var mı?	n	Ort.	ss	t	P
Durumluk Kaygı Ölçeği	Evet	24	50,48	12,529	2,621	<u>,009</u>
	Hayır	366	41,10	10,760		
Sürekli Kaygı Ölçeği	Evet	24	48,08	7,945	4,016	<u>,000</u>
	Hayır	366	44,51	6,347		
Ölçekler	COVID -19 geçirdiniz mi?	n	Ort.	ss	t	p
Durumluk Kaygı Ölçeği	Evet	250	39,73	11,282	-1,127	,260
	Hayır	140	41,90	11,045		
Sürekli Kaygı Ölçeği	Evet	250	43,72	6,995	-1,223	,222
	Hayır	140	44,87	6,433		
Ölçekler	Cinsiyetiniz?	n	Ort.	ss	t	P
Durumluk Kaygı Ölçeği	Kadın	295	42,238	11,348	1,846	,065
	Erkek	95	39,831	10,039		
Sürekli Kaygı Ölçeği	Kadın	295	45,234	6,684	2,910	<u>,004</u>
	Erkek	95	42,200	5,658		
Ölçekler	Medeni durumunuz?	n	Ort.	ss	t	p
Durumluk Kaygı Ölçeği	Evli	250	41,196	11,364	-1,085	,279
	Bekar	140	42,468	10,537		
Sürekli Kaygı Ölçeği	Evli	250	44,240	6,398	-2,031	<u>,043</u>
	Bekar	140	45,629	6,611		
Ölçekler	COVID-19 testi yaptırdınız mı?	n	Ort.	ss	t	P
Durumluk Kaygı Ölçeği	Evet	245	2,08	0,540	-,060	,952
	Hayır	145	2,09	0,578		
Sürekli Kaygı Ölçeği	Evet	245	2,21	0,315	-1,889	,060
	Hayır	145	2,28	0,338		
Ölçekler	COVID-19 nedeniyle psikolojik durumunuzda değişiklik oldu mu?	n	Ort.	ss	t	P
Durumluk Kaygı Ölçeği	Evet	234	2,23	,548	6,860	,000
	Hayır	156	1,86	,494		
Sürekli Kaygı Ölçeği	Evet	234	2,31	,316	5,760	,000
	Hayır	156	2,13	,307		

Çizelge 5. Anova Testi Sonuçları

Table 5. Anova Test Results

Değişkenler	Ölçekler	Gruplar arası ort.	Gruplar içi ort.	F	p
Yaş	Durumluk Kaygı	166,674	40,978	3,918	,004
	Sürekli Kaygı	466,810	119,144	4,067	,003
Öğrenim Durumu	Durumluk Kaygı	69,501	41,988	0,389	0,816
	Sürekli Kaygı	48,063	123,506	1,655	0,160
Gelir Durumu	Durumluk Kaygı	454,303	40,141	14,945	,000
	Sürekli Kaygı	1711,131	11,498	11,318	,000
Çocuk Sayısı	Durumluk Kaygı	50,406	42,250	1,190	,313
	Sürekli Kaygı	80,916	122,836	1,207	,305
Aile Tipi	Durumluk Kaygı	166,674	40,978	,659	,418
	Sürekli Kaygı	466,810	119,144	1,193	,275

Çizelge 5'te çalışmada yapılan Anova testi sonuçları verilmiştir. Buna göre katılımcıların yaş grupları arasında durumluluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür ($p < ,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında kaynakladığını tespit etmek amacıyla Post Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Buna göre 46-55 yaş grubunda (38,95) yer alan bireylerin, 18-25 (42,48), 26-35 (43,12) ve 36-45 (44,37) gurubunda yer alan bireylere göre daha düşük düzeyde durumluluk kaygı

düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Sürekli kaygı düzeyinde ise 46-55 yaş grubunda (43,39) yer alan bireylerin, 18-25 (46,41), 26-35 (45,62) ve 36-45 (45,71) gurubunda yer alan bireylere göre daha düşük düzeyde sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

Katılımcıların öğrenim düzeyine göre durumluluk ve sürekli kaygı düzeyinin değişmediği görülmüştür ($p > ,05$). Diğer ifade ile bireyin kaygı düzeyi öğrenim düzeyine göre değişmemektedir.

Katılımcıların gelir durumuna göre durumluluk ve sürekli kaygı düzeylerinin değiştiği görülmüştür ($p<.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında kaynaklandığını tespit etmek amacıyla Post Hoc testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Buna göre düşük gelire sahip bireylerin (48,57), orta (42,45) ve yüksek (37,02) gelirli bireylere göre daha fazla durumluluk kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Sürekli kaygı düzeyinde ise düşük gelire sahip bireylerin (47,54), orta (45,30) ve yüksek (42,13) gelirli bireylere göre daha fazla sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

Katılımcıların sahip oldukları çocuk sayısına göre durumluluk ve sürekli kaygı düzeyinin değişmediği görülmüştür ($p>.05$). Diğer ifade ile bireyin kaygı düzeyi çocuk sayısına göre değişmemektedir.

Katılımcıların aile tiplerine göre durumluluk ve sürekli kaygı düzeyinin değişmediği görülmüştür ($p>.05$). Diğer ifade ile bireyin kaygı düzeyi sahip oldukları aile tipine göre değişmemektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

COVID-19 pandemisi tüm dünya insanlarında derin yaralar bırakmış ve hayatlarına bakış açıları değiştirmiştir. Normalleşme sürecinin başlamasına rağmen gerek maddi gerekse manevi kaygılar bireylerde birtakım sorunlara yol açmış ve sorunlarda onların iş ve sosyal hayatını etkilemiştir. Bazı bireyler bu süreci az hasarlarla atlarken bazıları ise daha ağır düzeyde atlatmıştır. Türkiye’de dünyada birçok ülkede COVID-19 kaygısı ile ilgili araştırmalar yapılmıştır. Wang ve Zhao’nun (2020) Çin’de üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada, pandemi sonrası kaygıların pandemi öncesinden yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerde negatif psikoloji bozukluklar oluşmuştur ve kaygı ortalaması ise 40.00 ± 10.15 olarak bulunmuştur. Loda vd., (2020) araştırmasında benzer şekilde yine Alman öğrencilerin kaygı puanlarının ortalaması $45,12\pm 4,73$ tespit edilmiştir.

COVID-19 normalleşme öneminde yapılan bu çalışmada bireylerin, durumluluk kaygı ölçeğinin ortalama değerinin 41,65 olduğu ve sürekli kaygı ölçeği ise 44,74 ortalamaya sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır. Buradan da anlaşıldığı gibi bireylerde sürekli kaygı olduğu görülmektedir. Bu çalışma daha önce yapılan çalışmalar ile örtüşmektedir. Örneğin, Öz Ceviz vd., (2020) yaptığı çalışmada öğrencilerin durumluk kaygı puanlarının 21-80 olduğu ve ortalaması 42.19 ± 13.79 bulunduğu, sürekli kaygı puanlarının 20-80 olduğu ve 46.21 ± 10.73 bulunduğu gözlenmiştir. Sakaoğlu vd., (2020) durumluk ve sürekli kaygı puanları değerlendirildiğinde; Durumluluk kaygı puanı ortalamasının $44,17\pm 4,97$ (%95 GA: 43,12-45,21) sürekli kaygı puanı ortalamasının $44,16\pm 5,88$ (%95 GA: 43,14-45,18) olduğu görüldü. Çölgeçen ve Çölgeçen (2020) Türkiye’de yaşayan insanların durumluk kaygı puan ortalaması $51,93\pm 7,45$, sürekli kaygı puan ortalamasının ise $43,05\pm 7,34$ olduğu görülmüştür. Durgun vd., (2021) durumluluk kaygı puan ortalamasının 47.66 ± 11.91 , süreklilik kaygı puan ortalamasının 46.39 ± 8.42 bulunmuştur. Çağatay vd., 2022 yaptıkları araştırmada çalışmaya katılanların durumluk kaygı puan ortalaması ($\bar{X}=41,79\pm 11,49$), sürekli kaygı puanı ($\bar{X}=42,71\pm 10,59$) bulunmuştur.

Kayaoğlu vd., (2021) Durumluluk Kaygı Ölçeği puan ortalamasının $47,98\pm 11,24$ (orta düzey), Sürekli Kaygı Envanteri puanı ortalamasının $45,22\pm 8,07$ (orta düzey) olarak bulunmuştur. Buradan da anlaşıldığı gibi COVID-19 pandemisinin kaygıları ile normalleşme dönemi kaygı düzeyleri benzerdir

Çalışmada, kronik hastalığın varlığına göre ve COVID-19 geçirme durumuna göre durumluluk ve sürekli kaygı durumunun değişmediği görülmüştür. Kaygı düzeyi COVID-19 testi yapma durumuna göre değişmemektedir. Kafes vd., (2022) ye göre COVID-19 geçirenlerin kaygılarının geçirmeyenlere göre yüksek olduğu görülmüştür. Çölgeçen ve Çölgeçen (2020) ise COVID-19 hastalığı geçiren veya yakını olanlar ile geçirmeyenler arasında kaygı durumunda fark görülmemiştir. Öktem vd., (2020) COVID-19 enfeksiyonu maruz kalan ya da yakını maruz kalanlarla kalmayanlar arasında fark bulunamamıştır.

Katılımcıların psikolojik rahatsızlığını olduğunu ifade edenlerin olmadığını söyleyenlere göre daha yüksek durumluluk ve sürekli kaygı puanına sahip oldukları görülmüştür. Bekârların sürekli kaygı ortalama değerlerinin (45,629), evlilere (44,240) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Palalıoğlu ve Erbyık (2022) ise bekârlar ve evliler arasında herhangi bir fark olmadığını bulunmuştur. Çakmak vd., (2021) bekâr hekimlerin durumluk kaygı puan ortalamalarından daha yüksek olduğunu belirtmektedir.

Cinsiyet ile kaygı düzeyi ilişkisine bakıldığında, kadınların sürekli kaygı ortalama değerlerinin (45,234), erkeklerle (42,200) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Daha önce yapılan birçok araştırmada kadınların erkeklerle göre kaygılı oldukları görülmüştür (Duan ve Zhu, 2020; Wang, vd., 2020; Zhang, vd., 2020; Göksu ve Kumcağız, 2020; Öz ceviz vd., 2020; Kafes vd., 2022; Çağatay vd., 2022).

Psikolojim COVID-19 nedeniyle değişti, diyen bireylerin durumluluk ve sürekli kaygıyı daha fazla yaşadıkları görülmektedir. Bu pandemi insanlarda fiziksel ve psikolojik olumsuzluklar ortaya çıkarmıştır (Qiu vd., 2020). Ama psikolojik hasarda oldukça fazladır (Huang ve Zhao, 2020). Psikolojik rahatsızlıklar çok önemlidir ve uyku problemlerinden intihar eğilimine kadar gidebilmektedir (Lai vd., 2020). Kaygı düzeyleri yüksek bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkilenmektedir (Öktem vd., (2020) yaptıkları çalışmada sporcuların fiziksel ve psikolojik olarak onları olumsuz etkilediği belirtilmektedir.

46-55 yaş grubunda (38,95) yer alan bireylerin, 18-25 (42,48), 26-35 (43,12) ve 36-45 (44,37) gurubunda yer alan bireylere göre daha düşük düzeyde durumluluk kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Sürekli kaygı düzeyinde ise 46-55 yaş grubunda (43,39) yer alan bireylerin, 18-25 (46,41), 26-35 (45,62) ve 36-45 (45,71) gurubunda yer alan bireylere göre daha düşük düzeyde sürekli kaygı yaşadıkları tespit edilmiştir. Palalıoğlu ve Erbyık (2022), ise yaş grupları arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır. Çakmak vd., (2021), 43 tan büyük doktorların, süreklilik kaygı seviyelerinin diğer yaşlara göre daha düşük olduğu bildirilmiştir. Memiş Doğan ve Düzel (2020) yaptıkları araştırmada bütün katılımcıların sürekli kaygı yaşadıkları ve durumluk kaygının ise 18-22 yaş ve 26 yaş ve üzerinde farklılaştığı bulunmuştur.

Sakaoğlu vd., (2020) yaptığı çalışmada 50-59 yaş grubunda diğerlerine göre durumluk ve sürekli kaygı puanları yüksek bulunmuştur.

Düşük gelire sahip bireylerin (48,57), orta (42,45) ve yüksek (37,02) gelirli bireylere göre daha fazla durumluk kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Sürekli kaygı düzeyinde ise düşük gelire sahip bireylerin (47,54), orta (45,30) ve yüksek (42,13) gelirli bireylere göre daha fazla sürekli kaygı düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

Diğer ifade ile bireyin kaygı düzeyi öğrenim düzeyine göre değişmemektedir. Bu çalışma Palalıoğlu ve Erbıyık (2022) ve Sakaoğlu vd., (2020) ile uyumludur.

COVID-19 kaygılarını azaltmak toplumun geleceği açısından önemlidir. Burada, bireylere, ailelere, işyerlerine, meslek kurumlarına, sivil kuruluşlara ve devletlere çok iş düşmektedir. Bireylerin kaygıları belirlenip, ortadan kaldırıldığında sağlıklı ve başarılı bir toplum oluşabilir.

Durumluluk ve sürekli kaygı düzeyinin altında farklı nedenlerin yattığı bilinmektedir. COVID-19 salgını toplumu birçok açıdan etkilediği için, etkisinin belirlenmesi toplumun geleceği ve sağlığı açısından önemlidir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, bireyin kaygı düzeyini etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve bunun salgın sürecinde nasıl değiştiğini incelemek adına nitel bir çalışma yapılmasının yararlı olacağı öngörülmektedir.

Teşekkür ve Açıklamalar

Yazarlar, araştırmaya katılan tüm katılımcılara teşekkür etmektedir.

Kaynaklar

- Ağduman, F., (2021). Sporcuların pandemi döneminde Covid-19'a yakalanma kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Germanica Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1): 1-14. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1701656>
- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H., (2020). The fear of COVID-19 scale: development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 27: 1-9. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11469-020-00270-8>
- Aslan, A. K., Cicioğlu, H. İ., & Demir, G. T., (2021). Sporcuların yeni tip koronavirüse (covid-19) yakalanma kaygısının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(3): 142-153. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1795257>
- Ayaz A., Bilgin N., Mollaoğlu N., (2017). Dental anksiyetede durumluk ve sürekli kaygı ölçeğinin kullanımı. *ADO Klinik Bilimler Dergisi*, 8(2):1553-1560 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/107387>
- Çağatay, H. T., Salimoğlu, S., Başaran, E., & Elbaş, N. Ö. (2022). Covid-19 pandemisi döneminde üniversite öğrencilerinin kaygı durumlarının umutsuzluk düzeylerine etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(4): 1435-1442. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.975859>
- Çakmak, R., Olmuşçelik, O., Kızılaslan, D., & Çiftçi, B. (2021). Yeni tip 2019 covid ve covid dışı servislerde çalışan hekimlerde anksiyetenin değerlendirilmesi. *Türk J Intensive Care*, 19(1), 87-94. *Türk J Intensive Care* 2021;19(Suppl 1):87-94 DOI: 10.4274/tybd.galenos.2021.02419

- Çölgeçen, Y. & Çölgeçen, H., (2020). Covid-19 pandemisine bağlı yaşanan kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği, *Turkish Studies*, 15(4): 261-275. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44399>
- Duan, L., & Zhu, G. (2020). Psychological interventions for people affected by the COVID-19 epidemic. *The lancet psychiatry*, 7(4): 300-302. <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2215-0366%2820%2930073-0>
- Durgun, H., Tayfur, C. A. N., Avcı, A. B., & Kalyoncuoğlu, B., (2021). Covid-19 sürecinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri ve kaygı düzeyleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(2): 141-147. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.824109>
- Erden, N. K., & Sarı, A. B. (2022). Duygu düzenleme ve koronavirüs kaygısı: algılanan sosyal desteğin aracı rolü. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 9(2): 424-442. <https://doi.org/10.31682/ayna.1065638>
- Efe, M. N. (2022). İşletmelerde stratejik yönetim politikalarının, covid-19 dönemi sonrası yeni normalleşme sürecinde yapılandırılması. *Pearson Journal*, 7(22): 191-203. EfeDOI Number: <https://doi.org/10.46872/pearson>
- Gasparro, R., Scandurra, C., Maldonato, N. M., Dolce, P., Bochicchio, V., Valletta, A., ... & Marenzi, G. (2020). Perceived job insecurity and depressive symptoms among Italian dentists: the moderating role of fear of COVID-19. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(15): 5338. <https://doi.org/10.3390/ijerph17155338>
- Golightley, M., & Holloway, M., (2020). Social work in the time of the COVID19 pandemic: all in this together? *British Journal of Social Work*, 50(3): 637-641 <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa036>
- Göksu, Ö., & Kumcağız, H., (2020). Covid-19 salgınında bireylerde algılanan stres düzeyi ve kaygı düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4): 463-479. <https://web.p.ebscohost.com/abstract?direct>
- Gökbulut, Y., & Şahin, S., (2022). 2010-2021 Yılları arasında Türkiye'de yapılan matematik kaygısı ile ilgili lisansüstü tezlerin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 7(1): 147-159. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2265187>
- Grant WB, Lahore H, McDonnell SL, Baggerly CA, French CB, Aliano JL, Bhattoa HP., (2020). Evidence that Vitamin D supplementation could reduce risk of influenza and covid-19 infections and deaths. *Nutrients*.12(4):988. <https://doi.org/10.3390/nu12040988>
- Guo, YR., Cao, QD., Hong, ZS. et al. Koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19) salgınının kaynağı, bulaşması ve klinik tedavileri - durumla ilgili bir güncelleme. *Askeri Med Res* 7, 11 (2020). <https://doi.org/10.1186/s40779-020-00240-0>
- Huang, J. Z., Han, M. F., Luo, T. D., Ren, A. K., & Zhou, X. P., (2020). Mental health survey of medical staff in a tertiary infectious disease hospital for COVID-19. *Zhonghua Lao Dong Wei Sheng Zhi Ye Bing Za Zhi*, 38(3):192-195. <https://pesquisa.bvsalud.org/global-literature-on-novel-coronavirus-2019-ncov/resource/fr/covidwho-324704>
- Huang, Y., & Zhao, N., (2020). Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: a web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Research*, 288: 112954. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165178120306077>
- Kafes, A. Y., Çiller, A., Altın, B., Avcı, A. N., Enes, U. Y. A. R., & Şakiroğlu, M. (2022). Üniversite öğrencilerinin pandemi dönemine ilişkin kaygılarının demografik değişkenler ve covid-19 tanısı alma açısından karşılaştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(81): 135-151. DOI:10.17755/esosder.877787

- Karagöz, Y.. (2019). *SPSS VE AMOS Uygulamalı Nicel-Nitel-Karma Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği* (2.Basım). Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayaoğlu, K., Polat, H., Asi Karakaş, S., & Şahin Altun, Ö. (2021). COVID-19 enfeksiyonunun hemşirelerin kaygı ve umutsuzluk düzeylerine etkisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 13(4).<https://web.s.ebscohost.com/abstract?direct>
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J., Wei, N., ... & Hu, S., (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Network Open*, 3(3): e203976-e203976.[file:///C:/Users/nurgu/Downloads/lai_2020_oi_200192%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/nurgu/Downloads/lai_2020_oi_200192%20(1).pdf)
- Loda, T, Löffler, T, Erschens, R, Zipfel, S. and HerrmannWerner, A. (2020). Medical education in times of covid-19 german students' expectations – a arosssectional study. *Plos One*, 15 (11): 1-11. <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0241660>
- Memiş Doğan, M., & Düzel, B., (2020). Covid-19 özelinde korku-kaygı düzeyleri. *Turkish Studies*, 15(4): 739-752. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44678>
- Oruç, M. A., Ayar, N., Yılmaz, M., & Yavuz, E., (2021). COVID-19 pandemisi nedeniyle misafırhane ve otellerde konaklamayı tercih eden sağlık çalışanlarının kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 15(4): 769-775. <https://doi.org/10.21763/tjfm.986453>
- Qu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B., & Xu, Y. (2020). A Nationwide Survey of Psychological Distress Among Chinese People in The COVID-19 Epidemic: Implications and Policy Recommendations. *General Psychiatry*, 33(2): 10.1136/gpsych-2020-100213
- Öner, N. ve Le Compte, W. A. (1985). Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı: *Boğaziçi Üniversitesi Yayınları* 20. Basım İstanbul
- Öz Ceviz, N., Tektaş N., Basmacı G. ve Tektaş, M., (2020). Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2): 312-329. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1426723>
- Öktem, T., Şipal, O., Kul, M. ve Dilek, AN (2020). Olimpiyat oyunlarına yönelik aday kitapörlerin COVID-19 kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 7 (62), 3620-3627. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.221>
- Pakpour, A. H., & Griffiths, M. D., (2020). The fear of COVID-19 and its role in preventive behaviors. *Journal of Concurrent Disorders*, 2(1): 58-63 <https://concurrentdisorders.ca/2020/04/03/the-fear>
- Palalıoğlu RM, Erbyık Hİ. (2022). Evaluation of parents' awareness and anxiety levels during the COVID-19 pandemic process in Istanbul. *Turk J Womens Health Neanotol*, 4(2), 47-63 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2378179>
- Pappas, G., Kiriaze, I. J., Giannakis, P., & Falagas, M. E., (2009). Psychosocial consequences of infectious diseases. *Clinical Microbiology and Infection*, 15(8): 743-747. <https://doi.org/10.1111/j.1469-0691.2009.02947.x>.
- Sakaoğlu, H. H., Orbatu, D., Emiroglu, M., & Çakır, Ö., (2020). Covid-19 salgını sırasında sağlık çalışanlarında spielberger durumluk ve sürekli kaygı düzeyi: Tepecik Hastanesi örneği. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*, 30(2): 1-9. doi:10.5222/terh.2020.56873
- Sani, G., Janiri, D., Di Nicola, M., Janiri, L., Ferretti, S., & Chieffo, D. (2020). Mental health during and after the COVID-19 emergency in Italy. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 74(6): 372-372 <https://doi.org/10.1111/pcn.13004>
- Spielberger, C. D. (1970). Manual for the State-Trait Anxiety, Inventory. Consulting Psychologist.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2001). Using multivariate statistics. Needham Heights, MA: Allyn ve Bacon.
- Tükel, R. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinde Ruh Sağlığı. *Türk Tabipleri Birliği*. COVID-19 pandemisi altıncı ay değerlendirme raporu. İstanbul, 617-628.https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part71.pdf
- Wang C, Pan R, Wan X, Tan Y, Xu L, Ho CS, et al., (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *Int J Environ Res Public Health*. 2020 Mar 6;17(5):1729 [file:///C:/Users/nurgu/Downloads/ijerph-17-01729%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/nurgu/Downloads/ijerph-17-01729%20(1).pdf)
- Wang, C. and Zhao, H. (2020).The impact of COVID-19 on anxiety in Chinese University students". *Frontiers in Psychology*, 11 (1168): 1-8. 24. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.01168/full>
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S., (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay yayıncılık
- Yılmaz, H. İ., Turğut, B., Çıtlak, G., Oğulcan, M. E. R. T., Paralı, B., Engin, M., ... & Alimoğlu, O. (2021). Türkiye'de insanların COVID-19 aşısına bakışı. *Dicle Tıp Dergisi*, 48(3), 583-594. <https://doi.org/10.5798/dicletp.988080>
- Zhang, W. R., Wang, K., Yin, L., Zhao, W. F., Xue, Q., Peng, M., ... & Chang, H. (2020).Mental health and psychosocial problems of medical health workers during the covid-19 epidemic in China. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 89(4): 242-250. <https://doi.org/10.1159/000507639> <https://www.eduolog.com/durumluk-ve-surekli-kaygi-olgei/Erişim Tarihi: 10.01. 2023> <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-kademeli-normallesme-tedbirleri-genelgesi-gonderildi> Erişim Tarihi: 10.01. 2023
- Resmi Gazete, 8 Nisan 2022). Erişim tarihi <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/04/20220409-10.pdf> i Erişim Tarihi: 15.01. 2023 https://tr.wikipedia.org/wiki/COVID-19_pandemisi Erişim Tarihi: 15.01. 2023